

PRILOG ŽIVOTOPISU TROGIRSKOG BISKUPA PACEA GIORDANA (1623.-1649.)

Lovorka ČORALIĆ – Iva KURELAC, Zagreb

Središnji predmet istraživanja jest Pace Giordano (Pax Jordanus), podrijetlom i rođenjem s talijanskog prostora (rođen u mjestu Valle dei Conti kraj Vicenze oko 1587. godine), obnašatelj časti trogirskoga biskupa od 1623. do smrti 1649. godine. Tragom izvornoga gradiva iz Državnog arhiva u Zadru (Arhiv Trogira: Oporuke), kao i na osnovi postojećih spoznaja historiografije, raščlanjuju se životni put i djelovanje Pacea Giordana na časti trogirskoga biskupa. Posebni istraživački interes upravljen je na raščlambu Giordanove oporuke iz 1646. godine, čiji su podaci vrijedno vrelo za upoznavanje crkvenih i kulturnih prilika u gradu Trogiru i na prostoru Trogirske biskupije, ali i izravno posvjedočenje povezanosti biskupa Giordana sa sredinom u kojoj je proveo punih 26 godina svoga stvaralački i djelima plodnoga života.

KLJUČNE RIJEČI: *Dalmacija, Trogir, Trogirska biskupija, Pace Giordano, crkvena povijest, rani novi vijek*

U sklopu proučavanja crkvene prošlosti grada Trogira posebno istaknuto mjesto pripada djelovanju crkvenih dostojanstvenika, obnašatelja najviše časti u ovoj drevnoj i tradicijski bogatoj dalmatinskoj biskupiji. Tragom izvornoga gradiva iz prošlosti Trogira, pohranjenog u Državnom arhivu u Zadru (dalje: DAZ), u nekoliko je prethodnih radova osvjetljen životni put i djelovanje nekoliko trogirskih biskupa iz 17. i 18. stoljeća te ukazano na njihove prinose dalmatinskoj i trogirskoj crkvenoj i kulturnoj povijesti.¹

Središnji predmet istraživanja ovoga rada jest Pace Giordano (Pax Jordanus), podrijetlom i rođenjem s talijanskog prostora, obnašatelj časti trogirskoga biskupa od 1623. do smrti 1649. godine. Na osnovi dosadašnjih saznanja historiografije, ali i do sada neobjavljene arhivske građe, u ovom ćemo prilogu pokušati predstaviti životni put i djelovanje Pace

¹ L. ČORALIĆ, »Prilozi životopisu trogirskog biskupa Francesca Coccalinia (1654.-1661.)«, *Vartal. Časopis za kulturu*, god. VII., br. 1-2, Trogir, 1998., str. 96-112; ISTA, »Prilog životopisu hvarskog i trogirskog biskupa Ivana Andreisa (1611.-1681.)«, *Grada i prilozi za povijest Dalmacije*, sv. 17, Split, 2001., str. 97-121; ISTA, »Prilog životopisu trogirskog biskupa Jeronima Fonde (1738.-1754.)«, *Vartal*, god. X., br. 1-2, Trogir, 2001., str. 157-164; ISTA, »Koparski svećenik Jeronim Fonda (1686.-1754.) – ninski i trogirski biskup«, u: *Prispevki z mednarodne znanstvene konference: »1400. letnica koprške škofije in omembe Slovanov v Istri«*, Koper, 12.-14. oktobar 2000., *Acta Histriae*, letnik 9., št. 2., Koper, 2001., str. 343-356; ISTA, »Prilog životopisu trogirskog biskupa Michelangela Farolfija (1713.-1715.)«, *Croatica christiana periodica*, god. XXVI, br. 50, Zagreb, 2002., str. 75-85.

Giordana, posebno se usmjeravajući na njegove zasluge i prinose tijekom obnašanja biskupske službe te raščlanjujući oporučni Giordanov spis iz 1646. godine.

Sažete kronološke podatke o Giordanovu djelovanju na mjestu trogirskog biskupa bilježe opća djela P. Gauchata (*Hierarchia catholica medii et recentioris aevi*, sv. IV /1592.-1667./, Patavii, 1967., str. 341) te Josipa Butorca i Antuna Ivandije (*Povijest Katoličke crkve među Hrvatima*, Zagreb, 1973., str. 347.), kao i edicije *Znameniti i zaslužni Hrvati 925-1925.* (Zagreb, 1925., str. CXXVI) i *Opći šematizam Katoličke crkve u Jugoslaviji* (Zagreb, 1975., str. 200). Iako sažeti, temeljni su podaci o trogirskom biskupu zabilježeni u davno nastalom, ali i danas vrlo uporabljivom djelu Danijela Farlatija *Illyricum sacrum* (sv. IV, Venetiis, 1769., str. 427-429)², životopisu znamenitih Dalmatinaca iz pera Šime Ljubića³ te u uvijek korisnoj i uporabljivoj ediciji *Hrvatski biografski leksikon* (dalje: HBL) (sv. IV, Zagreb, 1998., str. 684-685, tekst: Slavko Kovačić).

Osnovna saznanja vezana za biskupsko djelovanje Pacea Giordana u Trogiru bilježimo i u sintezi trogirskoga povjesničara Pavla Andreisa⁴, dok su u nekoliko radova koji se bave poviješću naselja trogirskoga kraja zabilježene Giordanove vizitacije te obrađeni podaci vezani za lokalnu crkvenu i kulturnu povijest.⁵ Osim u spomenutim radovima, kratke navode o trogirskom biskupu talijanskoga podrijetla bilježe i uradci u kojima se obrađuje sakralna baština trogirске crkve, pri čemu je poglavito riječ o portretu biskupa Giordana pohranjenom u riznici trogirске stolnice.⁶

Biskup Trogira Pace Giordano rođen je u mjestu Valle dei Conti kraj Vicenze oko 1587. godine kao odvjetak tamošnje plemićke obitelji. Studirao je (vjerojatno na Padovanskom sveučilištu) teologiju i crkveno pravo te postigao naslov doktora obaju prava. Zarana je stupio u službu Hipolita Aldobrandina Mlađeg (odvjetak ugledne firentinske plemićke obitelji koja je stoljećima davala najviše crkvene dostojanstvenike) kao pomoćnik za njegovih nauka u Padovi (1611.-1617. godine), a potom zajedno s njime odlazi u Rim, gdje je kao vrstan pravnik djelovao u službi Hipolitova strica kardinala Petra, komornika Rimske crkve. Tijekom tih godina imenovan je nadarbenikom lateranske bazilike te nadglednikom crkvenih škola u Rimu. Kada je Hipolit Aldobrandini Mlađi stekao čast kardinala, imenovao je Pacea Giordana svojim glavnim tajnikom. Trogirskim biskupom imenovao ga je papa Gregur XV. dana 20. ožujka 1623. godine⁷, a na trogirskoj biskupskoj stolici naslijedio

² Usporedi i: G. COLETI, *Accessiones et correctiones all'Illyricum sacrum*, Spalato, 1910., str. 284.

³ Š. LJUBIĆ, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Vienna-Zara, 1856., str. 151-152.

⁴ P. ANDREIS, *Povijest grada Trogira*, sv. I, Split, 1977. (preveo i uredio V. RISMUNDO), str. 251, 285, 303; sv. II, Split, 1978., str. 401.

⁵ M. DOMAZET, »Kaštelanske bratovštine od XVI. do XIX. stoljeća«, *Croatica christiana periodica*, god. XVIII, br. 34, Zagreb, 1994., str. 103, 105, 112-113; F. BEGO, »Vizitacija biskupa Pax Jordana Kašteli-
ma 1«, *Kaštelanski zbornik*, sv. IV, Kaštela, 1994., str. 109-114; ISTI, »Vizitacija biskupa Pax Jordana Kašte-
lima 2«, *Kaštelanski zbornik*, sv. V, Kaštela, 1996., str. 113-124. O Giordanovim vizitacijama usporedi i: V. BLAŽEVIĆ, *Concilia et synodi in territorio hodiernae Jugoslaviae celebrata*, Vicentiae, 1967., str. 98-109.

⁶ V. DE CELIO-CEGA, *La chiesa di Traù descritta nell'anno 1854.*, Spalato 1855., str. 21, 43-44; *Kulturno blago Trogira* (skupina autora), Zagreb, 1990., str. 64; R. TOMIĆ, *Trogirska slikarska baština od 15.-20. stoljeća*, Zagreb-Split, 1997., str. 64-65.

⁷ P. GAUCHAT, *nav. dj.*, str. 341.

je Marzija Andreuzija (1604.-1622.). Potkraj 1623. ili početkom 1624. godine preuzeo je upravu dodijeljene mu biskupije. Kao trogirski biskup posebno se brinuo za uredno predavanje i širenje kršćanske nauke djeci i mladeži. Obišao je u više navrata dio svoje biskupije pod mletačkom upravom, a jednoga je trogirskoga svećenika imenovao župnikom za vjernike koji su živjeli na dijelu biskupije pod osmanlijskom vlašću te za njega od rimskog Zbora za širenje vjere tražio posebne ovlasti u djelovanju. Jednako tako odredio je – pošto se posavjetovao s Rimom – da se, zbog nedostatka odgovarajućeg prostora, služba Božja u krajevima pod osmanlijskom vlašću može održavati i u privatnim zgradama. Održao je sa svojim svećentvom više sinoda (1624., 1625., 1626., 1630., 1635., 1636., 1637., 1638., 1640., 1641. i 1642. godine) u kojima je posebice došla do izražaja njegova stručnost u crkvenom pravu. Strogo je tražio da svi gradski svećenici redovito pohađaju predavanja iz praktične primjene moralne teologije, koja je, kako se čini, osobno držao. Takvi su zahtjevi doveli do prosvjeda lokalnoga svećenstva te njihovih apela upućenih na zadarskoga nadbiskupa i apostolskog vizitatora i reformatora za Dalmaciju, također rođenjem vicentinskog plemića Oktavijana Garzadorija (1624.-1639.). Potonji je, međutim, suprotno očekivanju dijela trogirskoga klera, dao potporu Giordanovim nastojanjima oko sustavnog obrazovanja svećeničkog kadra na prostoru svoje biskupije.⁸ Relikviju sv. Severina, donesenu iz rimskih katakomba, svečano je dao prenijeti iz crkvice sv. Roka u katedralu (7. srpnja 1640.), u kojoj je uveo spomendan toga prijenosa, a 25. svibnja 1646. položio ju je u novi relikvijar u obliku ruke.⁹ Kada je 1644. godine konačno dovršena kapela trogirskog zaštitnika sv. Ivana, odlučio je u nju prenijeti svečeve kosti, ali je tu svečanost spriječilo izbijanje Kandijskoga rata (1645.-1669.), pa je svečani prijenos obavljen više desetljeća nakon njegove smrti. Giordanovi pokušaji da učvrsti i proširi prava trogirskih biskupa nad kaštelom u Marini nisu bili uspješni.¹⁰ Suprotno njegovim nastojanjima, trogirska je komuna postigla 1634. godine, uz pomoć mletačkih vlasti, da se trogirskom biskupu oduzme pravo izbora kapetana te utvrde. Na isti je način 1640. godine spriječen Giordanov pokušaj da u skladu s crkvenim pravom nadzire prihode i rashode tadašnjih triju samostana benediktinki u Trogiru, kojih su gospodarske poslove prema prijašnjim odlukama komune i mletačkih vlasti vodili svjetovni prokurator.¹¹ Pace Giordano autor je opsežnoga crkvenopravnog djela u tri sveska folio formata, objavljenog poslije biskupove smrti u dva izdanja pod naslovom »Elucubrationes diversae« (1650.) i »Elucubrationum diversarum« (1693.).¹² Autor je, naime, umro nakon što je

⁸ D. FARLATI, *nav. dj.*, str. 427-428.

⁹ D. FARLATI, *nav. dj.*, str. 428; V. DE CELIO CEGA, *nav. dj.*, str. 21.

¹⁰ P. ANDREIS, *nav. dj.*, sv. I, str. 303.

¹¹ P. ANDREIS, *nav. dj.*, sv. I, str. 378.

¹² Puni naslov Giordanovih djela glasi: *Elucubrationes diversae tribus voluminibus distinctae, quibus pleraque ad episcopi munus quocumque modo spectantia noua, facili breuique ratione ex utroque iure diligenter explicantur, opus sacrae et profanae doctrinae varietate iucundum ac utile, 1. De re sacra. 2. De re beneficiaria. 3. De re iudiciali*, Venetiis, 1650.; *Elucubrationum diversarum, quibus pleraque ad episcopi munus quocumque modo spectantia, noua, facili, breuique methodo, ex utroque iure deprompta, diligenter explicantur; opus tam sacrae, tum profanae doctrinae varietate planè iucundum, ac omnibus praelatis, iudicibus, advocatis, caeterisque iurisprudentiae professoribus, apprimè utile et necessarium, 1. De re sacra. 2. De re beneficiaria. 3. De re iudiciali*, Venetiis, 1693., Apud Paulum Balleonium.

dotiskan prvi svezak, kako to priređivač napominje na posljednjoj stranici trećega sveska. Za to se izdanje pobrinuo Paceov brat, isusovac Euzebije Giordano.¹³

Trogirski biskup Pace Giordano umro je u Trogiru 21. siječnja 1649., kako stoji u zaključnom, naknadnom dijelu njegove oporuke napisane 1646. godine. Prema vlastitoj oporučnoj želji, a u skladu s običajima sahranjivanja najviših trogirskih crkvenih dostojanstvenika, sahranjen je u trogirskoj stolnici u grobnici svojih prethodnika. Trajni spomen na biskupa Giordana čuva njegov portret, nastao nešto poslije 1650. godine, danas pohranjen u katedralnoj sakristiji-riznici. Slikarsko je djelo (ulje na platnu) rad nepoznatog majstora. Giordano je prikazan kako sjedi na baroknoj sjedalici kožnatoga naslona s biretom na glavi i mocetom preko ramena, blago okrenut udesno. Lijevom se rukom naslanja na rub naslona, a u ruci drži molitvenik. Na stolu raspeti Krist voštanoplavog tijela i tri knjige. Jedna je otvorena i podignuta prema gledatelju, tako da se može pročitati natpis odnosno naslovi Giordanovih djela:

*PACIS
IORDANI
VICENTINI
Episcopi Traguriensis
ELUCUBRATIONES
DIVERSAE
Tribus Volumnibus Distinctae
VOLUMEN PRIMUM
MDCL*

U dnu je lista biskupov grb, a lijevo su položene još dvije knjige s natpisom na hrptu:

*DM
vol. 2
vol. 3*

Slikarski je rad vrsno djelo barokne portretistike 17. stoljeća i zasigurno se može ubrojiti među zapaženija likovna djela posvećena dalmatinskim biskupima ranoga novoga vijeka.¹⁴

Oporuka trogirskoga biskupa Pacea Giordana pohranjena je u Državnom arhivu u Zadru, u sklopu fonda Arhiv Trogira (Oporuke, kut. 56. LI.1., str. 89.-95.; 22. VIII. 1646.). Napisana je vlastitom rukom biskupa Giordana na latinskom jeziku. Uvodni dio spisa sadrži u onodobnim oporukama uobičajene navode kojima se iskazuje potreba za pisanjem vlastite posljednje volje, naglašava da se ovim spisom poništavaju svi ranije napisani istovrsni dokumenti i njihovi dodaci te – kako je to redovito – preporučuje oporučiteljeva duša zagovoru i oprostumu Presvetoga.

¹³ *HBL*, sv. IV, Zagreb, 1998., str. 684-685, tekst: S. KOVAČIĆ.

¹⁴ Usporedi: R. TOMIĆ, *nav. dj.*, str. 64-65; *Kulturno blago Trogira*, str. 64.

Slijede odredbe kojima oporučitelj određuje mjesto svojega posljednjega počivališta. Po uzoru na većinu svojih prethodnika, obnašateljâ najviše časti u Trogirskoj biskupiji, Pace Giordano određuje da se – ako ga smrt zadesi na području njegove biskupije – njegovi zemni ostaci sahrane u katedralnoj crkvi u grobnici biskupa smještenoj u novoj kapeli sv. Ivana Trogirskog. Ako ga, međutim, smrt zatekne izvan biskupije, kao mjesto pokopa određuje arhiprezbiterijalnu crkvu Blažene Djevice Marije u svome rodnom gradu Valle dei Conti kraj Vicenze (*de Valle agri Vicentini*), a u kojoj je crkvi upravitelj biskupov nećak Jakov Giordano. Napominjući kako pogreb ne smije biti raskošan, već skroman i umjeren, Giordano iskazuje želju da se u spomenutoj crkvi Blažene Djevice Marije u Valle dei Conti podigne na vidljivome mjestu zapis o njegovoj smrti, i to ne radi slave i časti, već kao iskaz zahvalnosti i u slavu Božju te kao poticanje na vrline i molitve za spas njegove duše. Biskupovi nasljednici imaju se, nadalje, pobrinuti da se u istoj crkvi održavaju mise za spas oporučiteljeve duše kao i duše njegovih roditelja i dobrotvora. Za vršenje službe Božje nasljednici i provoditelji ovoga dijela Giordanove oporuke dužni su prema svojem sudu odabrati kapelana koji će služiti mise na oltarima Presvetoga Sakramenta i presvete krunice. Mise se imaju slaviti pet dana u tjednu te posebice na crkvene blagdane. Obveze izabranog kapelana pomno se preciziraju. Od pet dana propisanih za služenje spomenutih misa, kapelan ima dopuštenje uzeti zamjenu samo jedan dan kako bi mogao obavljati svoje druge crkvene dužnosti. Kapelan je, nadalje, obvezan živjeti u mjestu u kojem se nalazi crkva i svakako mora slovit za osobu dobra imena i ugleda. Ako Giordanovi baštinici ove odredbe ne budu u cijelosti obdržavali, brigu za njihovo ispunjavanje preuzima arhiprezbiter spomenute crkve. Ako u biskupovoj obitelji postoji duhovna osoba (bilo po muškoj bilo po ženskoj liniji), tada ona ima pravo prvenstva na službu kapelana. Završavajući ovaj, podrobnostima ispunjen, dio oporuke glede održavanja misa u spomen na pokojnika i njegove pretke, Giordano naglašava da su baštinici dužni od njegova nasljedstva isplaćivati kapelanu godišnji prihod od najmanje četrdeset dukata. Odabranom kapelanu trogirski biskup ostavlja i dio svoje crkvene opreme (onu koju izrijekom ne spominje u kasnijim oporučnim legatima).

Slijedi niz odredaba vezan za trogirске crkvene ustanove i tamošnje duhovne osobe, kao i građane Trogira s kojima je biskup tijekom proteklih godina ostvarivao određene veze. Tako su Giordanovi nasljednici dužni (ako to biskup sam ne učini za života) isplatiti trogirskom građaninu Ivanu Krstitelju Zanovellu novčanu nadoknadu za stvari koje je Giordano kupio od njega tijekom proteklih godina. Jednako tako baštinici su dužni podmiriti i ostale Giordanove dugove, posebice onaj prema padovanskom knjižaru koji je bio izdavač nekih njegovih djela. Biskupova tiskana i rukopisna djela, od kojih izrijekom spominje 12 svezaka Repertorija, kao i cjelokupnu njegovu pisanu ostavštinu i prijepisku, baštinici su dužni pohraniti i čuvati na sigurnome mjestu.

Spominjući u nastavku oporuke katedralnu crkvu u Trogiru, biskup joj daruje dvije zavjese (*vela*) od crvene tkanine, izrađene iglom, kao i prihod na kapital od 25 dukata koje je posudio trogirskom građaninu, magistru Nikoli Mlinariću, uz obvezu da operarij (crkovinar, fabricijer) trogirске stolnice služi svake godine na dan njegove smrti jednu misu zadušnicu. Kaptolu trogirске katedrale ostavlja 12 dukata, koliko namjenjuje i svećenicima grada Trogira. Klericima istoga grada daruje šest dukata te napominje da trogirskim

svećenicima oprašta sve dugove koje imaju prema njemu, a koji su zabilježeni u izvaji svećenika Nikole Kastriota (Nicolao Castrioti), prema hirografu označenom brojem 24 od 29. lipnja 1633. godine. Napominjući, nadalje, da i svim trogirskim samostanima oprašta dugovanja i potraživanja, biskup obdaruje četiri muška samostana¹⁵ s po pet dukata, dok za tri ženska samostana¹⁶ ostavlja svotu od po deset dukata.

U nastavku oporuke Giordano iskazuje odredbe vezane za crkvene ustanove i duhovne osobe na talijanskom području. Crkvi i samostanu Blažene Djevice Marije *de Monte Summano agri vicentini* poklanja dvadeset dukata, a istu svotu namjenjuje i crkvi i samostanu braće od blažene Marije Magdalene u Padovi. Svome bratu Eusebiju Giordanu, isusovcu i profesoru na Padovanskome teološkom kolegiju (*Patauino theologorum collegio*), daruje pedeset dukata. Svećeniku Dominiku Giordanu namjenjuje deset dukata, ali uz napomenu i savjet da započne voditi gorljiviji vjerski život i okani se svjetovnih lagodnosti, kako ga ne bi zadesio Božji sud. Sestrama Katarini i Mariji Giordano, svojim nećakinjama i redovnicama u benediktinskom samostanu sv. Petra u Trogiru, kao i sestri Marcelli Andreis iz istog samostana, koja im je učiteljica (*magistra*), ostavlja dvadeset vretena zemlje smještene pored crkve Blažene Djevice Marije od anđela ili *de Vangrada*.¹⁷ Izriječno zabranjuje da se zemljišni posjed otuđuje ili prepušta na uporabu nekom drugom, već su korisnici dužne uživati prihod sa zemlje za svoje svakodnevne potrebe. U korist istoga trogirskog samostana, a posebice za potrebe spomenutih nećakinja, biskup ostavlja i prihod od stočnog fonda koji se nalazi na čuvanju kod težaka Krabrosa (Hrabrosa) na Čiovu. Nakon smrti Katarine i Marije Giordano spomenutu su imovinu (zemljišni i stočni fond) baštinici obvezni prodati te dobitak investirati *in Italia* u poslove ili nekretnine koji će davati prihode. Polovina tih prihoda pripast će biskupovim nasljednicima, dok će druga polovina prihoda poslužiti kao novčana potpora učitelju u školi u Valle dei Conti te kao stipendija za besplatno školovanje četvorice učenika u istoj školi.

Ako se redovnice trogirskoga samostana budu i nakon biskupove smrti (kako su već činile i tijekom njegova života) dobro ophodile prema Katarini i Mariji Giordano, biskup određuje da im se ustupi jedan od njegovih zemljišnih posjeda u trogirskoj okolici. U ovom dijelu oporuke Giordano spominje teren koji je kupio u Velikom polju u mjestu zvanom Pokrovnik (*Pocronich*)¹⁸ od pokojnog plemića Nikole Mišića Aque iz Šibenika.¹⁹ Taj su

¹⁵ Vjerojatno je riječ o benediktinskom samostanu sv. Ivana Krstitelja, samostanu dominikanaca, franjevačkom sv. Franje s crkvom Gospe od anđela te franjevača konventualaca sv. Marije od sv. Lazara na Čiovu. Usporedi: P. ANDREIS, *nav. dj.*, sv. I, str. 332-333, 336-337, 341-343, 350; I. BENYOVSKY, »Prosjачki redovi u kasnosrednjovjekovnom Trogiru«, *Vartal*, god. VII, br. 1-2, Trogir, 1998., str. 85-95.

¹⁶ Riječ je o tri ženska benediktinska samostana: Sv. Nikoli, Sv. Petru i Sv. Mihovilu. Podrobnije vidi: I. OSTOJIC, *Benediktinci u Hrvatskoj*, sv. II, Split, 1964., str. 282-292; P. ANDREIS, *nav. dj.*, sv. I, str. 337, 378.

¹⁷ Riječ je o crkvi Gospe od anđela na Travarici, podignutoj kraj franjevačkog samostana. Na istome je mjestu, na temeljima stare crkvice, 1846. godine podignuta nova jednobrodna župna crkva. O crkvi Gospe od anđela usporedi: P. ANDREIS, *nav. dj.*, sv. I, str. 350.

¹⁸ Vjerojatno je riječ o posjedu na području sela Pokrovnik u šibenskom zaleđu.

¹⁹ Mišić Aqua ogranak je (uz Mišić-Balić) stare šibenske plemićke obitelji. Nikola Mišić Aqua, sin Šimuna i Lukrecije, rođen je u Šibeniku 1601. godine, gdje je i umro 1643. godine. Usporedi: I. LIVAKOVIĆ, *Poznati Šibenčani: šibenski biografski leksikon*, Šibenik, 2003., str. 329.

teren izvršitelji oporuke dužni promijeniti s biskupovim posjedima u Humcu,²⁰ a koje je stekao kupnjom od trogirskoga plemića, kapetana Ivana Andreisa²¹ za 100 reala. Upravo potonji teren Giordano oporučno namjenjuje trogirskim redovnicama, koje su obvezne svake godine pobrinuti se da se održe tri mise zadušnice na dan njegove smrti. Ako se, međutim, trogirske benediktinke ne budu pridržavale tih biskupovih odredaba, kako one u vezi s njegovim nećakinjama, tako i one u vezi s misama u spomen na pokojnoga darovatelja, sva spomenuta imovina im se oduzima i prelazi u vlasništvo Giordanovih baštinka. U nastavku oporuke biskup Pace Giordano legatima obdaruje duhovne osobe iz grada Trogira, kao i članove svoje obitelji. Kanoniku arhiđakonu i svom generalnom vikaru Franji Andreisu²², doktoru obaju prava, ostavlja jedan oslikani stol (*tabula picta*) i jedno svoje klecalo izrađeno od orahovine. Svom dugogodišnjem (od 1628. godine) pouzdaniku (*familiaru*), svećeniku Ivanu Đačiću (*Giachich*), daruje dio svojega stočnog fonda (stado ovaca i koza) koji se nalazi kod Marka Budankovića u Segetu. Istome svećeniku biskup poklanja i dio svog pokućstva (prema procjeni baštinka), kao i dva solida po libri od svih kredita zapisanih u njegovim upravnim knjigama te uz to još i svotu od pedeset dukata. Trogirskome kanoniku Ivanu Cipiku ostavlja oslikani stol (*tabula picta*) i stolicu za dnevni odmor, dok kanoniku Ivanu Veseliću, kao i svećenicima Ivanu Tamburinu, Nikoli Kastriotu i Franji Ljubeteu (*Giubetteo*), oporučnim legatima poklanja dio svojega pokućstva. Spominjući, nadalje, legat namijenjen najsiromašnijim žiteljima biskupije i grada, Giordano im (Kristovim siromasima) daruje pedeset dukata. Slijedeći uobičajene navode trogirskih oporučnih spisa, u kojima se redovito spominje i obdaruje hospital Sv. Duha, biskup određuje da se toj nabožnoj ustanovi udijeli prema običajima (*de consuetudine*).²³ Jednako tako, prema sudu izvršitelja oporuke podijelit će se i određena novčana svota za potrebu obrane grada odnosno popravak i dogradnju gradskih zidina (*opus murorum ciuitatis*).

Spominjući svoje sestre Antoniju i Felicitas Giordano, pokojne u trenutku pisanja oporuke, biskup određuje da se njihovim nasljednicima daruje (napola) sto dukata, koji se imaju pravedno raspodijeliti između muških i ženskih baštinka. Svojoj pranećakinji Katarini

²⁰ Vjerojatno je riječ o lokalitetu Humac, danas u sklopu naselja Prgomet ponad Trogira.

²¹ Ivan Nikolin Andreis spominje se u prvoj polovini 17. stoljeća kao nositelj dužnosti u gradskoj upravi. Godine 1646., zajedno s Dominikom Andreisom, upućen je generalnom providuru Dalmacije Andriji Morosiniju kako bi ishodili pomoć za obranu Trogira od osmanlijskih napada. Iste godine izabran je u komunalno povjerenstvo, koje je imalo zadatak nadzirati obranu grada te djelovati na dogradnji fortifikacija (P. ANDREIS, *nav. dj.*, sv. I, str. 261, 264, 283).

²² Vjerojatno je riječ o doktoru obaju prava Franji Andreisu, koji se tijekom 1670-ih godina spominje kao kapelan kardinala Pietra Basadonnea. Usporedi: M. KURELAC, Ivan Lučić Lucius: otac hrvatske historiografije, Zagreb, 1994., str. 93.

²³ Hospital Sv. Duha utemeljila je istoimena trogirska bratovština sa sjedištem u crkvi Sv. Duha. Hospital se u vrelima prvi put spominje 1357. godine. Godine 1428. gradsko je vijeće Trogira odlučilo da svaki oporučitelj mora za potrebu tog hospita izdvojiti deset solida. Stoga su i prihodi i računi Bratovštine Sv. Duha stavljeni pod izravan nadzor kneza i općinske kurije. Vidi odredbu (*De administratione hospitalis sancti Spiritus et legato solidorum X*) iz knjige reformacija trogirskog statuta (*Statut grada Trogira*, preveli i uredili M. BERKET, A. CVITANIĆ i V. GLIGO, Split, 1988., str. 226-227). Usporedi i: L. GLESINGER, *Organizacija zdravstvene službe u srednjovjekovnom Trogiru*, Radovi međunarodnog simpozija održanog prigodom proslave 700. obljetnice spomena ljekarne u Trogiru, Trogir, 27. listopada – 1. studenoga 1971., Zagreb, 1973., str. 37.

Giordano, kćeri biskupova pokojnoga nećaka Martina, ostavlja 200 dukata za dopunu njezina miraza. Ako, međutim, Katarina ne bude slušala roditelje i rođake te stupi u brak bez njihove privole, izuzima se od spomenutog legata, a njoj namijenjenih 200 dukata pripada Giordanovim nasljednicima. Zanimljivo je spomenuti da izuzeće ne vrijedi ako Katarina bude imala djece (bez obzira s kime sklopila brak) te u tom slučaju njezinim potomcima pripada navedena svota.

Jedan od najvažnijih oporučnih navoda biskupa Giordana odnosi se na imenovanje njegovih sveukupnih, glavnih nasljednika. Baštinicima svih svojih preostalih dobara koja nisu spomenuta prigodom prethodne podjele legata, Giordano imenuje brata Jakova, već spomenutog arhiprezbitera u Valle dei Conti Vicenzi, nećake Gabrijela (svećenik i doktor obaju prava), Ivana, Vincenza i Franju te pranećaka Antuna pok. Martina, kao i sve njihove zakonite potomke. Odredbe glede nasljeđivanja sveukupne imovine naglašene su vrlo striktno. Imovina mora zauvijek ostati u obitelji Giordano, a nasljeđuje se iz pokoljenja u pokoljenje putem zakonitih muških nasljednika. Ženske nasljednice isključuju se iz razdiobe sve dok postoji zakonita muška linija. Ako, međutim, dođe do utrnuća muške loze obitelji Giordano, tada imovina pripada baštinicima po ženskoj liniji, a ako dođe i do njihova gašenja, imetak prelazi u nasljedstvo muških potomaka biskupovih sestara Antonije i Felicitas. Naposljetku, ako i u tom slučaju dođe do trajnog gašenja zakonitoga potomstva, sveukupni imetak pripada arhiprezbiteralnoj crkvi Blažene Djevice Marije u Valle dei Conti te pravo raspolaganja stječu aktualni arhiprezbiter i dvojica gradskih sindika. Ako dođe do toga raspleta u razdiobi Giordanova nasljedstva, povećava se plaća kapelanu te crkve koji je – u ovom slučaju – obvezan svakodnevno služiti mise za spas duše pokojnoga darovatelja. Iz istih se prihoda, nadalje, povećava i plaća namijenjena učitelju u školi, a dio potpore stječe i tamošnji orguljaš. Arhiprezbiter i sindici kao upravitelji imovine obvezni su dio prihoda darovati siromasima te se redovito pridržavati odredbe s tri zasebne mise u spomen na oporučitelja i njegove pretke (na dan njegove smrti, zatim na 3. lipnja te na 13. veljače).

U završnom dijelu svojega oporučnog spisa Pace Giordano imenuje izvršitelje svoje posljednje volje. Na prvome su mjestu spomenuti biskupova braća Euzebije i Jakov, a uz njih će odgovornu službu provoditelja oporučiteljevih odredaba izvršavati i nećak Gabrijel. Nakon njihove smrti obveze izvršenja oporuke preuzimaju aktualni arhiprezbiter crkve u Valle dei Conti te dva općinska sindika. Kao izvršitelji oporučiteljevih odredaba koje se odnose na grad Trogir i Trogirsku biskupiju, izrijekom se spominju (pridodaju prethodno spomenutoj skupini izvršitelja) i generalni vikar Franjo Andreis te svećenik Ivan Đaćić. Naposljetku, kao svjedoci nazočni prigodom sastavljanja i ovjere posljednje želje trogirskoga biskupa, redom su navedeni svećenici trogirске crkve – Ivan Tamburin, Marko Cokarlič, Marin Baselo, Jeronim Vitturi, Andrija Dragač²⁴, Vincenzo Pavić i Franjo Giurileo. Nadnevkom (22. kolovoza 1646.) i ubilježbom da je oporuka načinjena u biskupskoj palači, završava osnovni, rukom samoga biskupa pisan dio oporučnog spisa.

²⁴ Andrija Dragač (Dragazzo) odvjetak je stare trogirске plemićke obitelji. Dugogodišnji je kanonik trogirске stolnice i primicerij (oko 1680.-1681.). Usporedi: P. ANDREIS, *nav. dj.*, sv. II, str. 344; *HBL*, sv. III, Zagreb, 1993., str. 538 (tekst: T. RADAUŠ).

Ispod osnovnog dijela teksta oporuke dopisana je 16. siječnja 1649. ubilježba napisana drugom rukom. U kratkoj napomeni navedeno je kako je Ivan Đačić, Giordanov pouzdanik i prokurator, stupio pred trogirskog općinskog suca i egzaminatora Ivana Lučića Luciusa²⁵ te službeno predao oporučni spis koji je potom i registriran u trogirskoj općinskoj pisarnici. Kao svjedoci prigodom predaje spisa općinskoj upravi navedeni su trogirski plemići Alojzije Cipiko²⁶ i Silvije Dragač.²⁷

Oporučni spis Pacea Giordana završava podatkom o njegovoj smrti, 21. siječnja 1649., kada je, u nazočnosti predstavnika gradske uprave i crkve, oporučni spis otvoren.

Pacea Giordano jedna je u nizu istaknutih duhovnih osoba s talijanskog prostora koje su tijekom prošlosti obnašale čast vodećih crkvenih dostojanstvenika diljem dalmatinske obale. Iako je Giordano djelovao kao velikodostojnik Trogirске biskupije punih 26 godina (1623.-1649.), u historiografiji su njegovo razdoblje, konkretna uloga i prinosi još uvijek nedostavno obrađeni. Biskup poznat po učenosti i vrsnom poznavanju crkvenoga prava, suradnik i pouzdanik ugledne obitelji Aldobrandini, promicatelj sustavnog obrazovanja svećenstva na prostoru svoje biskupije i poticatelj obnove pastoralnog života na područjima zahvaćenim ratom i osmanlijskim osvajanjima, Giordano se zasigurno može ubrojiti među zapaženije osobe iz crkvenoga života Dalmacije u prvoj polovini 17. stoljeća. Podaci iz Giordanove oporuke, napisane tri godine prije smrti, prepuni su dragocjenih podataka o onodobnim istaknutim svjetovnim i crkvenim osobama grada Trogira, o trogirskim crkvama i samostanima i ujedno su rječito posvjedočenje povezanosti i prožetosti biskupa talijanskoga podrijetla sa sredinom u kojoj je proveo posljednja dva i pol desetljeća stvaranja i crkvenog djelovanja. Račlamba Giordanova biskupskog djelovanja i oporučnog spisa, čiji cjelovit prijepis objavljujemo u prilogu, ovdje je tek skroman pokušaj utvrđivanja dodatnih i malo poznatih sastavnica iz biskupova životopisa, ali i prilog više poznavanju prebogatih crkvene i kulturne prošlosti grada Trogira i Trogirске biskupije u prvoj polovini 17. stoljeća.

PRILOG: Oporuka trogirskog biskupa Pacea Giordana (Državni arhiv u Zadru, Arhiv Trogira: Oporuke, kut. 56. LI.1., str. 89-95; 22. kolovoza 1646.)

Iesus, Maria, Ioseph

In Dei nomine. Amen. Cum ex immemorabili, communissima et ab omnibus, ut cumque piis et religiosis uiris, approbata consuetudine, secularibus ecclesiasticis cuiuscumque gradus et dignitatis in toto serenissimo dominorum Venetorum dominio de rebus suis,

²⁵ Riječ je o glasovitome hrvatskom povjesničaru Ivanu Luciusu (1604.-1679.), koji je tijekom 1640-ih godina obnašao brojne dužnosti u gradskoj upravi Trogira. Usporedi: M. KURELAC, *nav. dj.*, str. 14.

²⁶ Alojzije (Ludovik, Alvise) Cipiko spominje se u prvoj polovini 17. stoljeća kao obnašatelj raznih dužnosti u komunalnoj upravi grada Trogira. Usporedi: *HBL*, sv. II., Zagreb, 1989., str. 675 (tekst: T. RADAUŠ).

²⁷ Vjerojatno je riječ o trogirskom plemiću Silviju Dragaču (Dragazzo), koji je 1691. godine bio primljen u plemstvo Budve. Koncem 17. stoljeća spominje se kao tumač za orijentalne jezike (dragoman) u Trogiru. Usporedi: *HBL*, sv. III, Zagreb, 1993., str. 538 (tekst: T. RADAUŠ).

etiam ex beneficiis et pensionibus ecclesiasticis conquisitis, liberum sit inter uiuos et in ultima uoluntate, arbitrium disponendi. Hinc est quod huiusmodi consuetudinis, seu priuilegiis, certa tot seculorum experientia comprobata usum sequi intendens ego Pax episcopus Traguriensis sanus, Dei gratia, mente et corpore, sed considerans, nihil esse certius morte, nil uero incertius hora eius meliusque esse testari et expectare quam uite longioris fiducia subito abripi et intestatum relinqui. Præterim, cum sapientis sit mortem semper habere præ oculis et ita uiuere, ut quacumque hora uenerit Dominus et pulsauerit ianuam, paratos nos inueniat ac dum sana mens est nulloque distracta dolore, sed tota in se collecta perspicarius uidet rebusque suis pro quiete et concordia suorum ualet ordinare. His inquam permotus cassando et annullando quodcumque aliud testamentum de rebus meis testari uolens et supremum cumquo decedam iudicium condere intendens et disponens. In primis Dominum Nostrum Iesum Christum flexis corporis et animi genibus simpliciter obsecro, ut qui mihi summa benignitate sua largians est quicque possideo, corpus, animam, uocationem ad Christianitatem illustras iuris utriusque lauream, sacerdotium, episcopatum aliaque non pauca, ipse idem, secundum magnam misericordiam suam, dignetur mitissimo (?) peccatori miserrimo innumera uite meæ errata dimittere, quæ illius munere agnosco, damno et cum dolore detestor sperans Eum in die sui tremendi aduentus, meum usum multitudines miserationum suarum meritisque sacratissime eius meritis, delatum chirographum multorum et magnorum delictorum meorum. Nam, etsi dolis antiqui hostis quotidie præsemper et supplanter, quia tamen Dei dono, sentio me fide Christo adherere, membrorumque licet infirmum corporis eius mystici existere, ideo firmiter spero me participantem fore sacratissimi eius sanguinis, pro nobis peccatoribus misericordissime effusi, extra quam fidei arcam, ex hoc seculi pelago, ad salutis portum, nullum posse natare, certo scio. Quapropter heresses omnes, facie quidam inter se diuisas, caudas tamen ad inuicem colligatas habentes (nam de uanitate conueniunt in id ipsum) Semper Dei munere, odi et execratus sum, tum corde, quam ore, et nunc etiam scripsit his iudicii et uoluntatis meæ certissimis testibus aperte damno atque detestor quicquid fidei Sanctissime Matris ecclesie catholice, apostolice, Romane, quouis modo aduersatur ipsumque Dominum Nostrum Iesum Christum humillime precor, ne pretiosissimum hac fidei domum, quod sponte largitus est, incolumem et inconcussum, usque ad extremum uite spiritum custodire dignetur animamque meam, quam toto corde ipsi Deo, a quo illam accepi, reddere cupio, meritis unigeniti filii eius, Redemptoris nostri gratiosissimi nec non B(eatę) V(irginis) M(arię), Matris eius, Sanctorum Angelorum, patriarchorum, prophetarum, apostolorum, martyrum, pontificum, doctorum, confessorum, uirginum, uiduarum sanctorumque et sanctarum omnium, præsertim patronorum et patronarum mearum, saluam facere et in aeterna tabernacula recipere dignetur.

Si residens, aut in prouincia obiero, sepeliri cupio in sepulchro episcoporum capellę nouę sancti Ioannis Traguriensis cathedralis, nuper exornato, ut conquiescant ossa mea apud dilectam sponsam meam, cui per tot annos iam pro posse deseruio et ut, sacrificiis atque orationibus dominorum dignitatum canonicorum, sacerdotum, clericorum ac caeterorum omnium, præsertim pauperum, anima mea spiritualiter adiuuetur, prout ab omnibus et singulis obnixè humillimeque postulo et requiro. Quod si extra prouinciam naturę debitum persoluero, sepeliri uolo in archipresbyterali ecclesia B(eatę) M(arię) V(irginis) de Valle agri Vicentini (quod mihi natale solum fuit) cui ecclesie præest admodum reuerendus do-

minus Iacobus Iordanus, dilectus mihi, ex fratre, nepos, unus ex heredibus meis funeris inpensam heredum meorum relinquorum rogans, quam paruam et moderatam curari, non ad seculi pompam, sed ad pium animę suffragium. Vbicumque uero sepeliri contingat, grauo heredes meos ad erigendam in dicta archipresbyterali ecclesia, in loco eis bene uiso, aliquam mei memoriam, non quidem ad pompam et iactantiam, sed ad Dei laudem, gratiarum actionem atque ad exercitandos se ipsos et posteros ac alios et ad uirtutes; ad orandum pro requie pauperrimę animę meę cui ecclesię lego ut infra.

In eadem ecclesia, nisi uiuens prestitero, grauo eosdem heredes, a die aditę hereditatis, prouidere de capellano; qui diebus quinque per singulas hebdomadas et signanter festiuis celebrare debeat missam pro anima mea et parentum et benefactorum meorum, ad altarem sanctissimi sacramentis et sanctissimi rosarii, alternationi possitque uno ex dictis quinque diebus alium suscipere stipem celebrationis, ut populorum deuotioni, funeralibusque descriuat. Quoad quidem relictum sit et intelligatur pium legatum, non uero capellania, altare, uel simplex beneficium. Capellanus tamen residere teneatur sitque boni nominis et famę et propterea uice eligatur ab omnibus infrascriptis heredibus meis, uel a maiori illorum parte. De caetera autem a duobus senioribus de familia quibus discordantibus, aut per mentem negligentibus a die uacationis, uelustationis (?) ius deuoluatur ad Dominum archipresbyterum pro illa uice, ut cuicumque ex ipsis adhererit in casu discordię, seu quem nominauerit in casu negligentię sit capellanus in quem quidem dominum archipresbyterum minime negligentem fore confido. Quamdiu autem sacerdos extabit de propinquis meis, etiam per lineam foemineam extraneis perferatur et inter ipsos coniunctos magis idoneus capiatur, nec semel electus possit ad libitum remoueri, sed tamen ex causa legitima ac si esset proprie beneficiatus, ab ipsis senioribus de familia, simul cum admodum reuerendo domino archipresbytero cognoscenda extra iudicialiter et approbata et in defectum propinquorum heredum a syndicis communium simul cum dicto domino archipresbytero et sententia duorum ex ipsis preualeat tertio. Assigentur uero dicto capellano annua prestatio ducatorum ad minus quadraginta currentium ex tot libellis, sine affectibus per me comparatis(!e/a), prout ex nunc ad effectum praedictum assigno usque ad dictam summam, quę semper censeatur excepta ab aliis ordinationibus presentis testamenti ad usum preterea dicti capellani legi paramenta mea ecclesiastica, de quibus nominatim non disposuero inferius.

Nisi domino Ioanni Baptistę Zannovello integrum pretium bonorum, ab ipso emptorum uiuens ipse persoluero, satisfaciunt illi heredes mei quam primum; et procurent uicissim seruari sibi pacta omnia et obligationes iuxta formam instrumenti uenditionis. Sic etiam reliquis creditoribus meis, si qui legitime docuerint de creditis suis, satisfacere non pretermittant et signanter domino²⁸ Frambosto bibliopolę patauino impressori lucubrationum mearum, siquis forte supererit ei prestandum ta[men] chirografum inter nos conuentum.

Eosdem heredes grauo ad prestationem legatorum inferius numerandorum nec non ad congruo loco situanda et perpetuo asseruanda duodecim uolumina Repertorii, mea manu conscripta et cum ipsis etiam quinternos manuscriptos mearum lucubrationum, imprimendarum nec non uaria uolumina litterarum missiuarum, ut maneant apud posteros, donec Deus dederit ad mei recordationem et ad incontinuum uirtutis gratiarumque actionem.

²⁸ Namjerno ostavljena praznina.

Ecclesię cathedrali Traguriensi sponſę meę dilectiſſimę lego duo uela ostiaria, ex panno rubro, acu picta necnon libellum ſiue affictum pro capitale ducatorum uiginti quinque, preſtandum a magistro Nicolao Mlinarich, cum obligatione domino operario pro tempore exiſtenti celebrare faciendi ſingulis annis qua die contingerit mors mea, unum anniuerſarium pro anima mea et ſi quando libellus fuerit extinctus, eadem ſumma inueſtiatur alibi, ad effectum pređictum, ut perpetuo maneat.

Admodum reuerendo capitulo eiudem eccleſię lego ducatos duodecim pro una uice totidemque reuerendis dominis ſacerdotibus; ſex autem reliquis clericis, inter ſe diuidendos in aliquale ſignum beneuolentię et amoris; commendans illis Dei cultum, eccleſię ſeruitium et miſerrimam animam meam, remittens preterea eiſdem que mihi debent, iuxta confeſſione reuerendi preſbyteri Nicolai Caſtrioti condam Ioannis ſacerdotum procuratoris, ſub die 29 Iunii 1633. emanatam, ut in chyrografo ſignato numero XXIV. quod caſſari mando.

Quatuor monaſteriis uirorum lego ducatos quinque per ſingula una tantum uice. Tribus autem monaſteriis monialium ducatos decem per ſingula, una pariter uice. Eiſdem preterea lego ſi quis mihi debebunt tempore mortis meę, id quam intuitu pietatis et beneuolentię ac pro remedio anime meę quam ſingulis enixe commendo.

Eccleſię et monaſterio B(eatę) V(irginis) M(arię) de monte Summano agri vicentini lego ducatos uiginti totidemque eccleſię et monaſterio, ſi(!) fratribus Beatę Marię Magdalene de Padua eiudem congregationis, commendans illis requiem anime meę.

Ad reuerendo patri Eusebio Iordano S[ocietati] I[esu] magistro collegiato in eximio Patuino theologorum collegio, dulciſſimo fratri meo lego ducatos quinquaginta pro una uice tamen plura legaturus, niſi tenuitas hereditatis, nepotum numerositas et ſtatus eiſus religioſus aliud ſuaderent.

Preſbytero Dominico Iordano lego ducatos decem pro una tamen uice, rogans eum ſibi melius conſulere et uitam magis religioſam ducere, alioquin formidabile Dei iudicium non e...cepiet (?).

Sororibus Catharine et Marię de Iordanis neptibus meis monialibus profeſſis et ſacro uirginitatis uelo decoratis in monaſterio monialium Sancti Petri huius ciuitatis ordinis Sancti Benedicti necnon ſorori Marcellę de Andreis prudentiſſimę ac religioſiſſimę moniali, illarum magiſtre ac ueluti pie matri, lego ſimul et aequaliter uſum pactum terreni uretenorum circiter XX. prope eccleſiam B(eatę) V(irginis) M(arię) Angelorum, ſiue de Vangrada cum expreſſa prohibitione, quod no debeant illud cuiquam adſcribere; ſed tamen utifruui ad ſuccurrendum quotidianis ſuis neceſſitatibus, in tanto propinquorum diſtantia, ad quem pariter effectum eiſdem relinquo uſum fructum gregis mei, exiſtentis apud Crabros de Inſula, confidens quod memores mei erunt in orationibus et monaſticis ſuis obſeruantiis et quando[cum]que etiam pro anima mea et meorum, ſacrum miſſę ſacrificium celebrari curabunt et quod magis eſt modeste et religioſe uiuent. Si uero, quod Deus auertat, contrarium fecerint, uolo quod ipſo facto cadant a legato et portio delinquentis, aut delinquentium tranſent illico ad heredes, ut etiam poſt mortem uero omnium illarum uolo, quod ipſa bona uendantur per heredes meos et preſtium in aliis bonis frugiferis inueſtiatur in Italia et fructus inde prouenientes applicentur pro medietate magiſtro ſcholę communium Vallium ut eo diligentius ſatagat pueros erudire et quatuor ex quouis communi gratis docere teneatur, preſertim ex meis et ad me com... electis. Pro alia uero dimidia ſpectent ad eoſdem

heredes meos masculos, cum aliis bonis, et sub eodem fidei commissio. Mortuos preterea iisdem neptibus monialibus bona stabilia, ad summam quingentorum ducatorum pro parte doctum(?) assignata pertineant ad eosdem heredes qui illa distrahere quamprimum debeant et in aliis bonis frugiferis in partibus suis reinuestire, sub eodem fidei commissio. Si tamen Moniales post obitum meum bene tractauerint easdem neptes, prout me uiuente fecerunt, uolo quod portio terreni, positi in campo magno, loco dicto Pocronich, empti, cum aliis a condam domino Nicolao Missich Aqua Sibenicensis, subrogata in locum terreni ad Humaz euicti per condam Dominum Ioannem de Andreis capitaneum, pro summa regalium centum in ratione librarum octo cum dimidia per singulos, ut currebant de dicto tempore, manere debeat perpetuo apud eosdem Moniales et monasterium cum obligatione tamen celebrare faciendi singulis annis de tempore mortis meę unum anniuersarium cum tribus missis priuatis. Quod si dictas meas neptes male tractauerint, careant etiam ista portione et omnia bona restituantur heredibus meis, iuxta ciuitatis morem et conuentiones internos initas quo casu teneantur heredes illa distrahere et reinuestire ut supra.

Perillustri et admodum reuerendo domino Francisco de Andreis i(uris) u(triusque) d(oc-tori) canonico archidiacono et uicario nostro generali in signum beneuolentię lego unam tabulam pictam et unam ex genuflexoriis meis nuceis.

Reuerendo presbytero Ioanni Giachich familiari meo tot annorum lego gregem meum ouium et caprarum apud Marcum Budancouich de Segetto existentem, aliqua ex mobilibus domus ad arbitrium heredum necnon ex omnibus creditis in libris suę administrationis contentis, solidos duos per singulas libras, ex iis, quę intra annum ab obitu meo exigentur in quo ipsos heredes plurimum iuuaturum confido et hortor et preterea ducatos quinquaginta, pro una uice tantum cum longe plura mereretur propter fidelem seruitutem et sincerę dilectionis affectum, ab anno 1628. mi[hi] prestitum. Prohibendo insuper in[d]olentiam illi inferri super administratione et computis iam mihi fideliter prestitis prout etiam de congruenti compensatione, seu recognitione loco salarii, respondere non omisi.

Reliquos de familia commendo heredibus meis, confidens, quod humaniter et liberaliter agent cum illis pro cuiusque conditione. Pauperibus Iesu Christi lego ducatos quinquaginta per heredes distribuendos, quibus pauperes honestos mendicare erubescerent plurimum commendo.

Hospitali Sancti Spiritus et in opus murorum ciuitatis lego quę de consuetudine dari solent in testamentis.

Heredibus condam sororum mearum Antonię et Foelicitatis lego ducatos centum, pro una uice, quinquaginta uidelicet heredibus unius et alia quinquaginta heredibus alterius, inter eos aequaliter diuidendos, tam masculis, quam foeminis.

Perillustri et admodum reuerendo domino Ioanni Cippico canonico, mihi amicissimo lego tabulam unam pictam cathedramque pro diurna quiete. Illustri et admodum reuerendo domino Ioanni Veselich canonico, reuerendo presbytero Ioanni Tamburino poenitentiario et reuerendis presbyteris Nicolao Castrioti et Francisco Gliubetto meis olim familiaribus multumque charis, lego aliqua ex domestica suppellectili pro arbitrio et charitate meorum heredum. Certo confidens quod singulis recordatio erit anime meę, presertim in sacrificiis eorum.

Catherinę Iordanę pronepti meę ex domino condam Martino nepote, nisi uiuens prestitero, lego ducatos ducentos in augmentum suę dotis, pro una tantum uice, sperans ex maternis

bonis domine Dominice Cuniche, matris eius neptis mee et domini Stephani Cunich ... eius congruenter fore dotandam. Si tamen quod Deus auertat parentibus non obtemperauerit, aut matrimonium sine illorum non consensu inierit, aut minus caste uixerit, nihil ei dari uolo datumque ad heredes meos reuerti, si sine prole decesserit.

In reliquis uero uniuersis et singulis bonis meis, cuiuscumque sortis et ubilibet existentibus, tam presentibus, quam futuris, instituo nomino et esse uolo heredes meos uniuersales admodum reuerendum dominum Iacobum Iordanum archipresbyterum, reuerendum dominum Gabrielem presbyterum i(uris) u(triusque) d(octorem) Ioannem, Vincentium et Franciscum, eiusdem domini Gabrielis germanos fratres, nepotes meos necnon Antonium, ex condam Martino, altero illorum fratre pronepotem eosque et descendentes illorum, ut etiam ad iudicium uulgariter, pupillariter(!) et per fideicomissum substituo, ita ut ipsa bona mea perpetuo asseruentur in domo et familia neque quouis pretexto et quesito colore, etiam dotis dande, uel restituende possint alienari, distrahi, grauari, malignari, permutari, alienationis etiam late sumpto uocabulo, sed transire debeant ad masculos descendentes legitimos et naturales ac de legitimo matrimonio procreatos ex eis, in perpetuum, foeminis semper exclusis, donec ex aliquo ipsorum supererit masculus. Omnibus uero masculis deficientibus succedant foeminę pariter legitime et naturales, ut supra quibus pariter sublatis, admittantur masculi ex condam Antonia et Felicitate sororibus meis, in stirpes non in capita et descendentes illarum masculi legitimi et naturales donec extiterint. Quibus omnibus sublatis uolo quod bona mea ex paterna hereditate proueniant et uadant ad heredes, quibus de iure bona uero per me quesita deuoluantur ad prefatam archipresbyteralem ecclesiam B(eate) V(irginis) M(arie) de Valle et per dominum archipresbyterum pro tempore et per duos syndicos ordinarios gubernentur et administrentur qui augere debeant pro congruenti arbitrio stipendium capellani, ut supra instituti, ut quotidie celebret necnon alium, uel alio instituere, pro modo reddituum, qui celebrent iuxta congruentiam assignationis sibi faciende; possint etiam concurrere, pro petitione ad postulandum salarium magistri communium et organiste, ut euentus erudiri possit, quia ex qualitate actis ac temperamentis saluberrime illius regionis, aptissima producuntur ingenia, pro capescendis disciplinis et ad religiosam uitam suscipiendam. Teneantur etiam pro aliqua parte succurrere pauperibus Iesu Christi necnon ad cantanda tria anniuersaria sigulis annis unum uidelicet qua die contingerit obitus meus. 2^m tertia die Iunii, 3^m XIII^a Februarii, pro parentibus et coniunctis(?) meis. Domus uero et bona omnia sa... (?), custodita et bene tanta esse cupio et dispono.

Quam uero tenuis hereditatis non petitur maiora legari et fortasse plus aequo, ex predictis grauata erit. Volo quod heredes legata ipsa prestare possint etiam in speciebus frumenti, uini, olei, ordei et reliquorum, que protengere, in hereditate reperientur, ad eorum beneplacitum, iuxta communem aestimationem ac prout distrahi solent pecunia numerata, ut ipsi heredes subleuentur in hac parte. Quos etiam hortor ad promptam solutionem omnium relictorum, pro refrigerio anime mee, quam ipsis humillime commendo in reliquis omnibus, presertim ecclesiasticis in eorum sacrificiis et orationibus. Hortor preterea, eosdem ad honeste, uirtuose laudabiliterque uiuendum cum Dei timore et amore, in fide et obediencia Sanctę Romanę ecclesię catholicę apostolicę cum debita fidelitate, subiectione et obedientia serenissime Venetę rei publicę gratiosissime domine nostre concordem inter se et coniuncti, non minus amore, quam sanguine. Sacerdotes diligant inferiores, uti filios, inferiores uicissim maiores reuereantur, obseruent, ut patres, sic enim, tenuitas fortunam supplebitur et cum Dei adiu-

turio sufficient ad congruam substantationem et ad honestam uitam traducendam. Studeant, proponere filios, cum Dei timore ac religiose nutrire studiisque ac honestis occupationibus applicare, ut ab uitis elongentur et ad Christianam laudabilemque uitam dirigantur.

Executores huius meę ultimę uoluntatis nomino et esse uolo admodum reuerendum patrem magistrum Eusebium, fratrem germanum meum, reuerendos presbyteros Iacobum et Gabrielem nepotes supra nominatos et post eos admodum reuerendum dominum archipresbyterum et duos annuales syndicos Vallium, rogans eos, ut intuitu propinquitatis et communis mortalitatis hoc officium suscipere ac diligenter exequi non cauentur. Pro bonis uero in hac ciuitate et dioecesi adiungo admodum reuerendum dominum Franciscum de Andreis, i(uris) u(triusque) d(octorem), canonicum, archipresbyterum et uicarium generalem et reuerendum presbyterum Ioannem Iachich, familiarem, quos rogo, secuta morte mea, conficere inuentarium bonorum omnium et creditorum, legata hic prestare, credita exigere, mobilia, quę asportanda non duxerint, distrahere heredesque meos certiorare et illorum uoluntatem attendere, ut omnia possint cum illorum beneplacita expediri.

Hanc esse ultimam uoluntatem meam et ultimum testamentum uolo et ordino, quam et quod, ualere uolo et tenere in testamenti et, si iure testamenti ex aliquo defectu, ualere non poterit, ualeat iure codicillorum, seu donationis causa mortis, aut inter uiuos et tamquam iure ultimę uoluntatis, quo melius ualere poterit et tenere. Item cassando, ut supra presentem testamentum deperditum atque aliam quamcumque ultimam uoluntatem, perm(?) hactenus factam. Ita mea manu scripsi, subscripsi meo sigillo signaui atque a septem testibus subsequentibus subscripsi feci eodemque meo sigillo, in defectum priorum, signari. Ordinatus ego Pax episcopus qui supra in nomine Patris et Filii et Sancti Spiriti, Amen.

Ego Ioannes Tamburinus, sacerdos de gremio ecclesię cathedralis, testis rogatus subscripsi et signaui ut supra.

Ego Marcus Zocharlich, sacerdos de gremio ecclesię cathedralis, testis rogatus subscripsi, et signaui ut supra.

Ego Marinus Basellus, sacerdos de gremio ecclesię cathedralis, testis rogatus subscripsi et signaui ut supra.

Ego Hieronymus Victurius, sacerdos de gremio ecclesię cathedarlis, testis rogatus subscripsi et signaui ut supra.

Ego Andreas Dragatius, sacerdos de gremio ecclesię cathedralis, testis rogatus subscripsi et signaui ut supra.

Ego Vincentius Pauich, sacerdos de gremio ecclesię cathedralis, testis rogatus subscripsi et signaui ut supra.

Ego Franciscus Iurileus, sacerdos de gremio ecclesię cathedralis, testis rogatus subscripsi et signaui ut supra.

Actum Tragurii in Palatio episcopali die Mercurii XXII mensis Augusti, octaua Assumptionis Beatissimę Virginis Marię Domine Nostre Anno salutis 1646. Indictione XIV. Pontificatus sanctissimi domini nostri domini Innocentii Pape X. anno eius 2°.

Pax Episcopus qui supra.

In Christi Nomine Amen. Anno Natiuitatis eiusdem, millesimo sexcentesimo quadragesimo nono, Indictione secunda, die uero Sabbati 16^a Ianuarii.

Coram spectabili et excellentissimi domini Ioanni Lutii, iudicis et examinitoris, presentibus domino Aloysio Cipico et domino Siluio Dragazzo, testibus habitis, uocatis atque rogatis.

Actum in auditorio communis Tragurii, presenti reuerendis dominibus Iohanni Iachich ut procuratore et illustrissimi et reuerendissimi domini domini Pacis Iordani, episcopi reverendissimi Traguriensis, ut patet in actis huius cancellarie putauit, presentauit mihi cancellario presentem scripturam, quam asseruit esse testamentum supradicti illustrissimi et reuerendissimi domini domini episcopi, scriptum et scriptum(!) manu eiusdem, adhuc ut in officio appareat et existat cum liceat mandatum fuisset a suprascripto illustrissimo diuino episcopo nunc egrotante adhuc.

1649 adi 21 gennaro

Fu fatto publicato il presente testamento alla presenza dell'illustrissimo domino Cocolini, esistente nel palazzo della solita sua residenza, stante la morte del padre reverendissimo testatore, il signor Giovanni Baptista Cormadelli cancelliere civile. Presenti il signor Nu... Casotti, et il sudetto Cippico il quale per sua ... (*nečitak završetak*).

Summary

A CONTRIBUTION TO OUR KNOWLEDGE ABOUT THE LIFE OF PACE GIORDANO, THE BISHOP OF TROGIR (1623-1649)

The central part of this article is life of Pace Giordano (Pax Jordanus), who was born in Valle de Conty nearby Vicenza (Italy). He was bishop of Trogir from 1623 up to his death in 1649. As a learned doctor of the both laws (cannon and laic), at the beginning of the seventeenth century Giordano acted as an assistant and secretary in the noble Florentine family Aldobrandini. Since his appointment for the bishop of Trogir in 1623, Giordano helped to development of ecclesiastical education, and tried to renew pastoral life in the regions under the Ottoman rule. He also helped to bring relics of St. Sverin from Rome to Trogir (1640). He died in Trogir in 1649, and according to his last will he was buried in the tomb of the bishops of Trogir in the cathedral. His last will, which is kept in the State Archives in Zadar, is a valuable source that witness ecclesiastical and cultural circumstances in contemporary Trogir. Authors are analysing this testament and at the end giving the full transcript.

KEY WORDS: *Dalmatia, Trogir, the Diocese of Trogir, Pace Giordano, ecclesiastical history, Early Modern Age*